

2) פתח פאק א.א.

פי' מחוקק ארז

1) טח סופר

202

1. כל המצות בחלקות חלוקה ראשונה לשנים.
 חלק במצות המיוחדות לאדם בעצמו בינו ובינו
 ה' כגון הציצית והתפלים והשבת ועבודה זרה.
 וחלק במצות התלויות בתקינות יחסי בני אדם
 זה עם זה כגון האזהרה על הגניבה והאונאה.
 והשנאה והגטירה והצווי לאהוב זה את זה. ושלא
 נרמה ¹⁸ זה את זה. ושלא יעמוד אחד ממנו
 על גזק השני ¹⁹, ולכבד התורים והחכמים שהם
 אבות הכל, אם קיים האדם המצות המיוחדות
 לו בעצמו במה שבינו לבין בוראו יש לו על זה
 שכר יגמלוהו ה' על כך לעולם הבא ²⁰ כמו
 שנבאר בפרק חלקי. ואם קיים האדם המצות
 התלויות בתקינות יחסי בני אדם זה עם זה
 יש לו על זה שכר לעולם הבא על קיימו המצות.
 וישג תועלת בעולם הזה להתנהגותו התנהגות
 טובה עם בני אדם. לפי שאם הלך בדרך זו
 והלך זולתו בה יתנה גם הוא מאותה תועלת.
 וכל המצות שבין אדם לחברו נכללים בכלל
 גמילות חסדים, התבונן בהם תמצאם. הלא תראה
 שהלל הוקן כשאמר לו הגוי למדני תורה על
 רגל אחת אמר לו דעלך ביש לחברך לא תעביד ²¹.
 וכשתחקור זאת תמצא תלמוד תורה שקול כנגד
 כולם, כי בתלמוד תורה ידע האדם את כל
 זה כמו שביארנו בהקדמה שהתלמוד מביא לידי
 מעשה ²².

אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ואתי גשמיכם בעתם וכו' ואתי משכני בתוככם.
 במדרש הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי מתן שכרן של מצות
 וכו' כ"ל כי בכל מצוה השכר כפול שכר הטרחה שהי' לו עם המצוה, ושכר המצוה
 בעצמה ושכר הטרחה הוא חסד אל שמשלם לאדם לפי טרחתו, והוא שאמר להמעי"ה
 ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שמשלם לכל איש ואיש לפי מעשיו וטרחתו
 שהי' בעש"י המצוה וכמו במדרש"ה ח"א כי טרחת המצוה ישולם בעוה"ז ועיקר המצוה
 ישולם בעוה"ב, וי"ל בזה אחת דברי אלקים שמים זו שמעתי, הכונה שיש שכר כפול,
 כי ק"ה החסד שעושה שאתה משלם לאיש כמעשהו כל אי' לפי טרחתו, וגם בזה י"ל
 מה שאמר ז"ל תחלה ק"ה ה' החסד ולבסוף כי אתה תשלם שחלה עושה חסד לפי
 טרחתו שמשלם לו בעוה"ז והוא תחלה, ולבסוף בעוה"ב כי אתה תשלם וכו', והוא כוונת
 המדרש חשבתי דרכי חשבתי מתן שכרן וכו' מה שהוא מתנה וחסד שהוא טרחת המצוה.
 ואשיבה רגלי אל עדותיך שהייתי מדקדק לילך למצוה ולטרוח בה כדי שאקבל שכר
 פסיעות ח"ש אם בחוקתי תלכו שתינו עמלים לכתת רגלי' לדבר מצוה ועשיתם אותם
 זכו קיום המצוה בעצמה. על טרחת המצוה שהיא גשמיות השלם בעוה"ז ג"כ גשמיות
¹⁶ דהיינו ואתי גשמיכם בעתם וכו', ועל המצוה עמלה שהיא רוחניות, השלם רוחניות ואתי
 משכני והתהלכתי וכו' שאטייל עמכם בגן עדן שזה שכר עוה"ב ככ"ל כנ"ן:

3) פ' אקר

1) לו ורדף אתכם קול עלה נדף. הדא הוא דכתיב וכשלו איש באחיו. כי זה מדבר
 בפירוד לבנות המצוי בישראל יותר מבכל האומות כמו שנאמר ואתכם
 אורה בגוים. כמזרה שאין אחת דבוקה בחברתה כך ישראל גם בהיותם בארץ אויביהם
 הם מפורדים איש מעל אחיו אף על פי שמדרך הגולים לנחם זה את זה, אבל ישראל
 אינם כך שהם מפוזרים ומפורדים אף בהיותם בגולה וכל אחד דוחף את חברו
 בחזקת היד ומבקש להדיחו ממצבו להתגולל ולהתנפל עליו כקללת אחיה השילוני
 שנאמר (מלכים א' י"טו) והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים. כי כל קנה
 נדחה ומתנודד מפני הרוח הנושב בו ונוסף על דחיפת הרוח כל קנה דוחף את
 חברו, נמצא שכל קנה נדחה שני פעמים אחד מפני הרוח שנית מפני קנה חברו
 תדחה הסמך לו וכן מאחד לחבירו עד שכולם כשלו ונפלו, כך כל איש מישראל
 נהדף מן הרוח דהיינו מן המלכיות כנבואת דניאל שהמשיל כל ארבע מלכיות ברוח,
 לא ברוח ה' שנאמר (דניאל ז') וארו ד' רוחי שמיא מגיחן לימא רבא. ואולי שלימא
 רבה רמו לים סוף שבו קנה וסוף, וכוונתו אל ישראל כמשל הקנים שנוסף על
 דחיפת האומות את ישראל כל אחד דוחף את חברו במהמורותיו, על כן המשילם
 כאן לעלה נדף כי העלה חלוש מאוד ונדף מחמת הרוח הנושב בו ואף על פי כן
 כל עלה דוחף את חברו ומכה בו, כך כל איש מישראל בגלות דומה לעלה הנדף
 מפני רוח הנזכר ואף על פי כן הוא ורדף אחר חברו להכותו בשוט לשונו או
 כנגד האומות או בלשון הרע ברחוב היהודים דהיינו קול עלה, לכך נאמר מיד וכשלו
 איש באחיו.

ב.ו.ג. אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם.

1) "כל חלומד תורה ואינו משמר אותה, נוח לו שנהפכה
 שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, שנאמר תשמרון
 לעשות" (תנחומא עקב פ"ו).

6) ואמר אחי, הגאון ז"ל, שהוא על פי מה דאיתא במס' נדה (נ),
 ב), כשהתינוק במעי אמו מלמדין אותו כל התורה, כיון שיצא
 לאויר העולם בא מלאך וסטרטו וכו'. ולכאורה צריך עיון, מה
 תועלת יש במה שמלמדים אותו ואחר-כך משכחין אותו, והוא
 כלא למד כלל.

11) ונראה על פי מה שכתב האלשיך הקדוש על מה שאנו
 אומרים "ותן חלקנו בתורתך", לפי שכל הנשמות עמדו על הר
 סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה. וזהו שאמרו חז"ל "יגעתי

1)

(5) עמ

ומצאתי, תאמין" (מגילה ו, ב), "מצאתי" דייקא, כמוצא אבידה, לפי שהוא חלקו. לפי זה אם לא היו מלמדין אותו במעי אמו, איך יכול למצוא על ידי יגיעתו, ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, ואם כן בטל שכר ועונש. לכן מלמדין אותו חלק תורתו במעי אמו, זה נקרא כל התורה, רצה לומר, כל חלק נשמתו. ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו, ואחר-כך על ידי יגיעתו מוצא אבידתו.

והשתא אתי שפיר, "כל הלומד תורה ואינו משמר אותה נוח לו וכו' ולא יצא לאויר העולם", כי בשביל הלימוד בלבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, כי גם במעי אמו למד כל חלקו. אבל המקיים, משלים כוונת הבריאה, מה שלא היה יכול לקיים בעודו במעי אמו, הגם שלמדה. (מעלות התורה, מהג"ר אברהם אחי רבנו)

= נוסח אחר:

יש לתת טעם וסברא מה ראה ה' הטוב על ככה, ללמד לאדם בכתחילה כל התורה כולה טרם צאתו לאור עולם, ולהשכיחה שוב ממנו כשבא לאויר העולם, והלא דבר הוא.

ושמעתי בזה בשם הגאון רשכב"ה התנא האלקי מוהר"א מווילנא זלה"ה, כי טוב מאד עשה ה' בהשגחתו יתברך, ללמד לאדם, טרם יוצאו לעולם השפל מלא הבל וריק ותהו, כל התורה כולה. דאלולי כן אין כל בריה ולשון היתה יכולה להשיג רוחניות התורה וקדושתה ואצילותה, והיה מן הנמנע להשיג עמקי סודותיה. ולפיכך מלמדין אותו כל התורה כולה טרם צאתו, שעדיין אינו מלוכלך בחטא ויכול להשיגה, ואחר-כך כשלומדים עמו בעולם הזה, נשמתו נזכרת מה שלמדה כבר ונקל לה להשיגה, כי נזכר האדם מה שלמד כבר. וזהו אמרם "יגעתי ומצאתי תאמין", דמציאא שייך רק על דבר הנאבד, והיינו התורה שלמד האדם ושכחה כשסטרוהו על פיו, ואחרי היגיעה שוב הוא משיג חלקו והיינו יגעתי ומצאתי את הנאבד.

ומה שהוצרך לסטור על פיו ולשכחו, גם הוא לטובת האדם ומחסדי האל יתברך. כי אילו בא האדם לאור עולם ותלמודו הידו, והיה יודע כל התורה כולה בלי עמל ויגיעה, לא היה מקבל שכר עליה. אבל עתה שהוא צריך לחזר אחריה, ולטרוח בה ולהגות בה יומם ולילה, הוא מקבל שכרו משלם, בזה ובבא. עד כאן דברי הגאון הנ"ל זלה"ה, ודברי פי חכם חן ושפתיים יושק.

(פתחי נדה, להג"ר בצלאל רנשבורג, תלמיד הנודע ביהודה ודיין בעיר פראג, נפטר בי"ח תשרי תקפ"א, נדה ל, ב)

פירוש רבינו בפסוק זה הינו עמוד איתן באחד מפרקי מחשבתו העיקריים והיסודיים, אודות מעגל ההיסטוריה של העולם כולו ושל עם ישראל בפרט. רבינו רואה את פסוקנו כשיא באותה סוגיא של אחרית הימים שהיא הנושא של פסוקים גיב. (וכן ברשי' ד"ה והתהלכתי

בתוככם: אטייל עמכם בגן עדן). אחרי שהגענו בפסוק יא למדרגה המבטלת את הצורך במשכן או במקדש לשם השראת השכינה, בא פסוקנו ללמד כי אמנם השכינה תשכון ותתפשט בינינו בכל אתר ואתר בהתאם לצדיקים שהם הכלי לקבלת שכינה. ונראה לבאר על דרך רבינו שבזה ייסגר מעגל ההיסטוריה. תחילתו בדרגת אדם הראשון בגן עדן, שם היה "קול אלקים מתהלך בגן". והנה אחרי חטא המכול, חטא

(יב) והתהלכתי בתוכם⁴⁹. ענין המתהלך⁵⁰ הוא

(6) סו"י

ההולך אנה ואנה, לא אל מקום אחד בלבד. אמר אם כן: אתהלך בתוכם, כי לא אל מקום אחד בלבד ירד שפע הכבוד, כמו שהיה במשכן ובמקדש, כְּאָמְרוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם"⁵¹ (שמות כה, ח), כְּלוֹמַר בְּזֶה הָאֶפֶן וּפְאוֹתָיו הַמְּקוֹם בְּלִבָּד אֲשַׁפֵּן בְּתוֹכָם⁵², ויבאר זה כְּאָמְרוּ "אֲשֶׁר אֲנֹעַד לָךְ שְׂמָה"⁵³ (שם ל, ו), "וְנוֹעַדְתִּי שְׂמָה⁵⁴ לְבָנִי יִשְׂרָאֵל" (שם כט, מג), אֲבָל אֶתְהַלֵּךְ בְּתוֹכָם⁵⁵ וְיִרְאֶה כְּבוֹדִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁתְּהִיֶּו שָׁם. כִּי אֲמַנֵּם בְּכָל מְקוֹם שֶׁיְהִיֶּו שָׁם צְדִיקֵי הַדּוֹר⁵⁶ הוּא "קְדוֹשׁ מִשְׁכְּנֵי עֲלִיּוֹן"⁵⁷ (תהלים מה, ה) שְׁבוּ תִשְׁלַם פְּנוֹתָיו⁵⁸, כְּאָמְרוּ "הַשָּׁמַיִם כֶּסֶאי, וְהָאָרֶץ יְהִי רִמָּה רִמָּה, וְחָרַד עַל דְּבָרֵי"⁵⁹ (ישעיהו סו, א-ב). וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים. אֲהִיָּה לֵאלֹהִים" מִיְחָד "לְכֶם", לֹא יִהְיֶה לְכֶם אֱלֹהִים וּמִנְהִיג זִוְלָתִי⁶⁰, וּבְכֵן יִהְיֶה נֶעֱזָרוֹת⁶¹ מִצִּיאֹתְכֶם מִמְּנֵי בְלָתִי אֲמַצְעֵי⁶², וְכִמוֹ שֶׁהוּא לְשָׂאֵר הַנְּבִדָלִים הַנְּצָחִיִּים⁶³, בְּהִיּוֹתְכֶם אֹז בְּצִלְמֵי כְדֻמוֹתַי כִּמוֹ שֶׁהִיָּתָה הַכּוֹנֵה בְּכִרְיַאת הָאָדָם⁶⁴ וְכִמְתּוֹ תוֹרָה, וְלִזֶּה אָמַר "וְלִקְחִתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים"⁶⁵ (שמות ו,

6

11

16

14

26

31

36

כי אָמַנְם בְּמִתְּן תוֹרָה - לְהִלֵּי הַשְּׁחִיתוֹ - הִיָּתָה הַכּוֹנֵה לְשׁוֹם אוֹתָם בְּמַעֲלַת יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים וְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶ שְׂעִיד בְּזֹאת הַפְּרָשָׁה בְּלִי סִפְק. אָמַנְם בְּפְרִשַׁת "אֹתָם וְצִבְיָם" אָמַר שֶׁהַכּוֹנֵה שְׂיָקִים אוֹתָם לְעַם כְּדִי שְׂיִהְיֶה הוּא לֵאלֹהִים⁶⁷ (רברים כט, יב), אֲבָל לֹא יַעַד שְׂיִהְיֶה כֵן אֹז⁶⁸. אֲבָל פְּעֻלַת הַתְּמִיד⁶⁹ שֶׁל מִשְׁכָּן - כְּאָמְרוּ "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (שמות כט, מה) - יַעַד בְּכָל עֲנִיָּן זֹאת הַפְּרָשָׁה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת אָמַר "לֵהִיּוֹת⁶⁹ לְכֶם לֵאלֹהִים", "וְאֹתָם תְּהִיִּי⁷⁰

זו. כי אָמַנְם בְּמִתְּן תוֹרָה - לְהִלֵּי הַשְּׁחִיתוֹ - הִיָּתָה הַכּוֹנֵה לְשׁוֹם אוֹתָם בְּמַעֲלַת יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים וְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶ שְׂעִיד בְּזֹאת הַפְּרָשָׁה בְּלִי סִפְק. אָמַנְם בְּפְרִשַׁת "אֹתָם וְצִבְיָם" אָמַר שֶׁהַכּוֹנֵה שְׂיָקִים אוֹתָם לְעַם כְּדִי שְׂיִהְיֶה הוּא לֵאלֹהִים⁶⁷ (רברים כט, יב), אֲבָל לֹא יַעַד שְׂיִהְיֶה כֵן אֹז⁶⁸. אֲבָל פְּעֻלַת הַתְּמִיד⁶⁹ שֶׁל מִשְׁכָּן - כְּאָמְרוּ "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (שמות כט, מה) - יַעַד בְּכָל עֲנִיָּן זֹאת הַפְּרָשָׁה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת אָמַר "לֵהִיּוֹת⁶⁹ לְכֶם לֵאלֹהִים", "וְאֹתָם תְּהִיִּי⁷⁰

זו. כי אָמַנְם בְּמִתְּן תוֹרָה - לְהִלֵּי הַשְּׁחִיתוֹ - הִיָּתָה הַכּוֹנֵה לְשׁוֹם אוֹתָם בְּמַעֲלַת יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים וְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶ שְׂעִיד בְּזֹאת הַפְּרָשָׁה בְּלִי סִפְק. אָמַנְם בְּפְרִשַׁת "אֹתָם וְצִבְיָם" אָמַר שֶׁהַכּוֹנֵה שְׂיָקִים אוֹתָם לְעַם כְּדִי שְׂיִהְיֶה הוּא לֵאלֹהִים⁶⁷ (רברים כט, יב), אֲבָל לֹא יַעַד שְׂיִהְיֶה כֵן אֹז⁶⁸. אֲבָל פְּעֻלַת הַתְּמִיד⁶⁹ שֶׁל מִשְׁכָּן - כְּאָמְרוּ "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (שמות כט, מה) - יַעַד בְּכָל עֲנִיָּן זֹאת הַפְּרָשָׁה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת אָמַר "לֵהִיּוֹת⁶⁹ לְכֶם לֵאלֹהִים", "וְאֹתָם תְּהִיִּי⁷⁰

זו. כי אָמַנְם בְּמִתְּן תוֹרָה - לְהִלֵּי הַשְּׁחִיתוֹ - הִיָּתָה הַכּוֹנֵה לְשׁוֹם אוֹתָם בְּמַעֲלַת יְמוֹת הַמְּשִׁיחִים וְעוֹלָם הַבָּא⁶⁶ שְׂעִיד בְּזֹאת הַפְּרָשָׁה בְּלִי סִפְק. אָמַנְם בְּפְרִשַׁת "אֹתָם וְצִבְיָם" אָמַר שֶׁהַכּוֹנֵה שְׂיָקִים אוֹתָם לְעַם כְּדִי שְׂיִהְיֶה הוּא לֵאלֹהִים⁶⁷ (רברים כט, יב), אֲבָל לֹא יַעַד שְׂיִהְיֶה כֵן אֹז⁶⁸. אֲבָל פְּעֻלַת הַתְּמִיד⁶⁹ שֶׁל מִשְׁכָּן - כְּאָמְרוּ "וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (שמות כט, מה) - יַעַד בְּכָל עֲנִיָּן זֹאת הַפְּרָשָׁה. אֲבָל בְּשָׂאֵר הַמְּקוֹמוֹת אָמַר "לֵהִיּוֹת⁶⁹ לְכֶם לֵאלֹהִים", "וְאֹתָם תְּהִיִּי⁷⁰

הפלגה, חטא העגל וחטא המרגלים, עם השינויים בטבע ובמצוות התורה שבאו כתוצאה משינויים אלה, תוזרת ההיסטוריה לתכליתה, ועם ישראל נמצא בקירובת הקב"ה בהבטחת "והתהלכתי", כאשר שוב מתהלך בינינו כבראשונה. ואף בתוך אותו תהליך ארוך היו רגעים של דרגה דומה אצל חנוך ("ויתהלך חנוך את האלקים") אחריו אצל נח ("את האלקים התהלך נח") ואצל יעמורו של עולם... איתן זה ("התהלך לפני והיה תמים"). אבל לא איסתייע מילתא להחזיק שם מעמד בדרגת אומה עד אחרית הימים ממש במקרים הללו היתה ההתהלכות מן האדם לכיוון ה'; ולא מצדו יתברך לכיוון האדם.

(7) הגיון

הגיון

(2)

ההספד החבוי של ר' עקיבא על בר-כוכבא

"ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. ושברתי את גאון עוזכם" (כו, יח"ט)

"גאון עוזכם – זה בית המקדש, וכן הוא אומר (יחזקאל כד, כא): 'הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם'. ר' עקיבא אומר: ושברתי את גאון עוזכם – אלו הניבורים שבישראל, כגון יואב בן צרויה וחבריו. אחרים אומרים: ושברתי את גאון עוזכם – אלו הנאים שהם נאונים של ישראל, כגון פפוס בן יהודה ולוליינוס אלכסנדר וחרביו" (תורת כהנים, בחוקות)

9
כ 13/1
27

1 מובנים הם דברי רבותינו התנאים שדרשו את הכתוב "ושברתי גאון עוזכם" על השברון הגדול שהיה בימיהם – חורבן בית המקדש, וכך גם אלו שדרשוהו על הריגת פפוס ולוליינוס, האחים הגדולים שהשתדלו לבנות מחדש את בית המקדש ברשיון אדריינוס, כפי שמובא במדרש (בראשית רבה סד, יד): בימי ר' יהושע בן חנניה גזרה מלכות שיבנה בית המקדש. הושיבו פפוס ולוליינוס טרפזיון מעכו ועד אנטיוכיא, והיו מספיקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם, עד שהעלילו הכותים כי מכינים ביהודה מרד וכשתבנה ירושלים מחדש יפרקו היהודים מעליהם את עול רומא, ובשל עלילה זו התבטל הבניין המחודש. ביום שבו נהרגו פפוס ולוליינוס, הוכרז אבל כבד על כך. מובן איפה המספד על הרוגי לוד בדברי הכתוב "ושברתי גאון עוזכם", אחרי שהעם תלה בהם את תקוותו הגדולה לבניין המקדש, גאון עוזם של ישראל.

11 מפליאה רק הפלגת ר' עקיבא לתקופה שקדמה לו באלף שנים, לדרוש את הפסוק על מותו יואב בן צרויה, שר צבא דוד, עוד לפני שנבנה המקדש הראשון.

כדי לפתור תמיהה זו, העלה הגאון רבי ראובן מרגליות, השערה היסטורית מעניינת:

אנו יודעים כי גם בתקופתו של ר' עקיבא התעוררו שוב הסיכויים לבנות מחדש את בית המקדש. בימיו דרך כוכב מיעקב, והאדם שרבי עקיבא, גדול הדור, העריך כל כך, היה בר כוכבא. והנה, אנו יודעים שהאדם הגדול הזה, שר צבא ישראל שחפץ לפונן מחדש את מלכות יהודה ולבנות שוב את בית המקדש, נכשל בשופכו דם נקי, כאשר על סמך חשד בלתי מבוסס בעט בר' אליעזר המודעי והרגו בלא משפט, ומיד נצאה בת קול ואמרה: "הוי רועי האליל עוזבי הצאן חרב על זרועו ועל עין ימינו זרועו יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה" (זכריה יא) – הרגת את ר' אלעזר המודעי, זרוען של ישראל ועין ימינם, לפיכך זרועו של אותו האיש יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה. מיד נלכדה ביתר ונהרג בן כוזיבא (ירושלמי תענית פרק ד' הלכה ה').

היה זה אסון נורא. בן כוכב נעשה לבן כוזב אחר שנעלה ידו בדם נקי, זרועו יבוש, צבאו התפורר, עינו שהיתה צופיה הליכות המלחמה כהתה, עד שנלכדה ביתר והוא עצמו נהרג. גדול היה השבר, נוראה היתה האכזבה, כל ישראל ספדו לו, ובמיוחד ר' עקיבא, שהשתתף בכל תכניותיו.

אולם – כותב הגאון רבי ראובן מרגליות – באותם ימים טרופים קשה היה לאדם מישראל לבטא בגלוי את הגות לבנו: מלכות הרשעה פיקחה על כל דבר שיצא מפי גדולי הדור (כפי שמצינו בגמרא שבת לג:), ומשום כך הוצרך המספיד להסב את דבריו על מאורע מתקופה קדומה ולכנות את האדם שאותו הספיד בשם אחר, השאול מן ההיסטוריה של עם ישראל, כדי שהמלכות לא תבין, אולם השומעים, שחיו וסבלו עימו יחד, הבינו על מי הוא מדבר ולאיזה מאורע הוא מתכוון.

נתבונן עתה בדמותו של יואב בן צרויה: שר צבא ישראל, מכוון מלכות יהודה, אדם נקי מכל עוון, האיש שהפקיר את עצמו ואת ביתו למען צרכי הכלל (סנהדרין מט.), האיש הזה נכשל על ידי ששפך דם נקיים והרג את עמשא, וכפי שמעיד הכתוב על עמשא ש"לא נשמר מחרב אשר ביד יואב הכהו בה אל החומש ולא שנה בה וימות" (שמואל ב' ב: וראה בגמרא סנהדרין מט.). כאשר עמד ר' עקיבא להספיד את בר כוכבא, לקח לו כסמל את יואב בן צרויה, שגם הוא נכשל כמוהו ועל ידי זה נשבר גאון עוזם של ישראל ונתבטלה התכנית לבנות מחדש את בית המקדש. ר' עקיבא, אם כן, דיבר אמנם על יואב בן צרויה, אולם כוונתו היתה לבר כוכבא!

50. בהתפעל, לעומת 'הלכתי' או 'ושכנתי' מלשון 'ונתתי משכני' (פסוק יא), ממנו משתמע שיש 'משכן' שכונה במקומות מסוימים ("בכל מקום אשר אזכיר את שמי"), ולכן בא פסוקנו ללמד כי לא המקום המסוים הוא הגורם, כי אם האדם המסוים, הלא הוא הצדיק. 51. יחס הקירבה המיוחד בין הקב"ה ובין ישראל באחרית הימים, מתבטא גם בזה שהדיבור אליהם הוא ישיר (ולכן ההדגשה אצל רבינו חזון והדגש על "בתוכם") לעומת דרגת החזרת השכינה לישראל אחרי חטא העגל (על פי שיטת רבינו

שפרשת כי תשא קודמת לפרשות תרומה-תצוה) שם הדיבור הוא עקיף ("בתוכם"). כי לא הרי הדיבור אל כהרי הדיבור על. 52. לדעת רבינו יודעו לי מקדש ושכנתי בתוכם" אינו פסוק המבשר טובות בלבד. אלא ביסודו בא להגביל את דרגת בני ישראל (כתוצאה מחטא העגל) לעומת מה שהיתה צריכה להיות דרגתם של "בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכו'". זהו דין לתחילה במצב של דיבור. שתי הגבלות הוכנסו למערכת היחסים בין הקב"ה ובין ישראל, והן א. המקום (רק משכן ומקדש). ב. האופן (כלי המשכן ומקדש משרתיו וחביו), ועיין רבינו לעיל יא, ב, ד, ה, זאת החיה אשר תאכלו, ובביאורנו שם. זאת בניגוד גמור לשיטת הרמב"ן (הקדמה לספר שמות) הסבור שציווי המשכן היה לפני חטא העגל (והפרשיות כסדרן), וזה לשונו: ..והנה הגלות אינו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים, אף על פי שיצאו מבית עבדים, עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקב"ה והשרה שכנתו בנייהם, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה עליו אלהיהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים (עכ"ל). הרי שלדעת הרמב"ן השכינה במשכן החזירה את ישראל לדרגת האבות, בעוד לדעת רבינו דרגת בני ישראל בזמן מתן תורה היא שהיתה כדרגת האבות, היא דרגת אדם הראשון שלפני החטא, והיא הדרגה של אחרית הימים, עליה מדובר בפרשה זאת. דרגת משכן-מקדש הוא אפוא, דרגת ביניים עד ש"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"

3

י"מ אף אני אעשה זאת לכם ר"ל כמי שחש
 משהו כמעשי ומהתרגום את הכתוב ומקבלים
 סדרי הכרחה נמוגותיכם. כן גם אני אעשה זאת
 ואשתי ואחיי ואחייכם וכלל, אמנם יש הבדל
 בין מה שאתם עושים בזה שאתם עושים על דבר הדין
 ור"ל אף אני, אף שלא היה ראוי שאתם עושים זאת, כי
 סגולת מעשה יד ואלו חסד הפועל בהשגחה חסדה דיון,
 ג"ל אעשה זאת, ח"ש ח"ש מדבר הלא בזה, כי
 סגולת הדין הוא חסד בנתי את חסדכם, וזמן ג"ל על
 מדת האף והכעס, כי קודם ההליכות הוא כזה
 הסגול והחמיהם והרספה הקוף וזכרון חף, וע"ל
 (יחמיהם) על שגלה בדרך להשיג חגלה הכוללת
 הענין לו, כה חסד ה' הנה אשר בנתי אתי חסד
 ופ"ל חסד חסדך לך גדולות, כי בנת סכורס מעשה
 דיון, כחם סממן ומקד סמחה וכן נכחו לא מלא
 חזון מ"ל, מפני האף והחמיהם, ויש עונם שכל ע"י
 סמחה פנים שזה רק ומעשה החסד והרמיהם, ויש
 שגם הסגחיה שחלום ונתה בעלמו זה בזה ובקוף
 ר"ל אף אני אעשה, ולאמר אף אני אעשה זאת, מלא
 זאת רצון על דבר חסד, והוא על שמו הגדול
 י"ח. שכן שם הללו ע"י מאיסיס כמעשים. ק יתחלל על ידי מה שיתכנס עולמו ויתחייב חרטו ועירו
 ומלמו. כמ"ס ויבא אל הנוים וכו' ויחלט את ע"י קדשי ח"ש ו קשה לכם יותר מכל שמי גדול הוא
 פניכם כנע"ה. ומבואר שזכר כי מלת זאת מלין מדת מלכות והסגחיה בואה יכל חסדך, בואה אתי צומח
 וי"ל אעשה לכם, כי יצעה מיוחסת אל סמקניהם לפי מעשיכם, לא לה' שחממו לא מלא סמחה
 כמ"ס כעמה מקומות:

10
 חלקים

י סבב הכמ"ל בעשין סעוה י"ו מ"ע לצדק את הדין על
 כל דבר אשר שגאמר וידעת עם לבבך כי כאשר יסר
 אלה את בני ה' אליהם מיסרך וכי עב"ל ואנחנו בני
 ישראל ע"פ הדין בלא שנתה זה קרוב לשני אלפים
 שנה ויבנה את לדעת שזה הבל למדינתו לזכר אתנו
 כמו שאמר הנביא זכריה [י"ג] וצדקתים בצדוף ואת הכמף
 ובחנהים כבחון את הוזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה
 אותו אמרתי עמי הוא והוא יאמר ה' אלודי וביאר
 הכתוב להאמין באמונה שלמה שכל צדוניהו וכל
 מלפולינו אינו ע"ד הגקמה ח"ו אלא כדי לצדפיט
 דאליכ כבר לא היתה סמנו שארית בכל משך סממות
 השנים הרבות ואין לך אות ומופת גדול מזה מקיימיט
 זמן ארוך כזה דאין זה אלא ספני שהשנתו יתברך עלינו
 לא סר ולא יסור אף הנע כאב המשינית על בני יחידו
 ומייסרו למיבתו וראיה לזה שהרי בכל זמן הגלות הוא
 יקרא בשמי ואני אענה אותו כלומר כשאנו מתפללים
 אליו יתברך עונה אותנו בכל עת צרה וצוקה אמרתי
 עמי הוא והוא יאמר וכו' כלומר שהרי אנו רואים שבכל
 זמן הארוך הזה עם בני' הולכים בדרך התורה והמצוה
 נהוא יתברך קרא אותנו עמי ואנחנו קוראים אותו
 אלהי ישראל:
 י"א מיסודי הדת להאמין שתורהינו הקדושה כאשר היא
 נתנה לנו מסיני ע"י משה רבינו ובחסרון אית אחר
 היא פסולה ואין הפרש בקדושתה בין פסוק שמע ישראל
 לפסוק והמנע היתה פלגש ובשם שהקב"ה חי וקיים לעד
 ולעולמי עולמים כמו כן התורה היא גצחיה כמו שאנו
 אומרים באמת ויציב הוא קיים ושמו קיים וכו' ודבריו
 חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים וכו'
 ולכן מלאכי שהיה הנביא האחרון אמר זכרו תורת משה
 עברי וגי':
 י"ב ומיסודי הדת להאמין בתורה שבע"פ כמו שגאמר
 ע"פ התורה אשר יורוך וגי' ולא כרת הקב"ה ברית
 עם ישראל אלא בשביל תורה שבע"פ שגאמר כי על פי
 הדברים האלה כרתה אתך ברית וזהו ישראל [גימין ס']
 ותורה שבע"פ נחתת רוח חיים בתורה שבכתב שאין
 בה אף מצוה אחת מבוארת בהלכותה והתורה שבע"פ
 מבוארת וזהו המשנה והגמרא שבה נכתארו כל פרשי
 המצות וכל מי שאינו מודה בתורה שבע"פ אין לו חלק
 באלהי ישראל:

11
 דניק גלחן
 100
 100